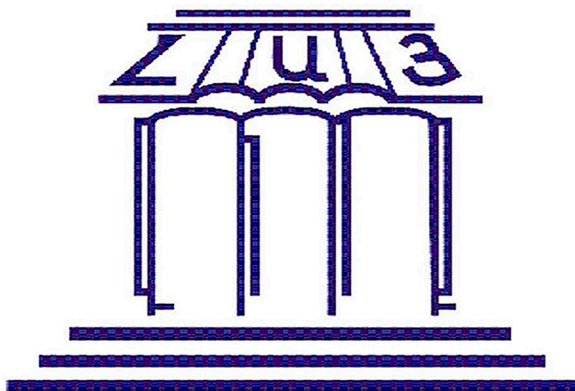

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2145

Կոմունի - Դրոշ
Շիրակի Կոմուն
Պրոֆուկայ Կոմուն
Գաղարկեր 1925

82

7-73

07 JUN 2005

10 NOV 2011

ՇԵՐԼՕՔ ՀՕԼՄՍ

ՊՕՍՔՕՄՊ ՀՈՎԻՏԻՆ
ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Խիս անսահման լիակ
(ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)

ԳԻՆ՝ 1 Ե.Դ.

Արթուր Կոչար, ԴԿԼ

9421

82
7-73

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԼՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
ԱՂԵՐՍԱՆԴՐԻԱ
1925

NERSES
GHAZIKIAN
ALEXANDRIE

07 APR 2013

2145

2
73

27801-4.2

ՇԵՐԼՈՔ ՆՕԼՄՍԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ՊՕՍՔՕՄՊ ՀՈՎԻՏԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ՀԵՂԻՆՍԿ՝ ԳՕՆԱՆ ՏՕՅԼ

Առաու մը կնոջս հետ կը նախաճաշէինք, երբ աղախինը հեռագիր մը բերաւ, Շէրլօք Հօլմսի ստորագրութեամբ և հետեւեալ պարունակութեամբ.

«Վատնելիք զոյգ մը օր ունի՛ք. ծիշդ հիմայ Արեւմտեան Անգլիայէ հեռագիր մը ստացայ, որ կը վերաբերի Պօսքօմպ Հովտին ողբերգութեանը: Ուրախ պիտի ըլլամ եթէ ինծի հետ գաս: Օղը և տեսարանը հիանալի են: Բէտէնկթընէն կը մեկնիմ 11.15ին»:

Կինս երեսո նայելով ըսաւ. «Ի՞նչ կ'ըսես, սիրելիս, պիտի երթամ»:

— Իրապէս չեմ գիտեր, ի՞նչ ընել: Ներկայիս, բաւական երկայն գործեր ունիմ:

— Ո՛հ, Անսթրիւթըր պիտի կատարէ գործդ: Վերջերս, բաւական գունատ երեւոյթ մը ունէիր: Կը մտածեմ որ, պիտի օգտուիս օդի փոփոխութիւնէն և արդէն միշտ կը հետաքրքրուիս Հօլմսի խնդիրներուն մէջ:

— Եթէ այնպէս չըլլայի ապերախտ պիտի կոչուէի, տեսնելէ վերջ շահը զոր ունեցայ այդ գործերէն միոյն մէջ, և քանի որ պիտի երթամ, պէտք է անմիջապէս պայուսակս պատրաստես, որովհետեւ հազիւ թէ կէս ժամ ունիմ:

Աֆղանիստանի քէմբի կեանքին մէջ ստացած փորձառութեանս չնորհիւ, անմիջական ճամբորդութեան պատրաստ մարդ մը եղած էի: Պէտքերս քիչ և պարզ էին, այնպէս որ, որոշուած ժամանակէն առաջ, կառքի մը մէջ

25733-60

(10855-54)

նետուելով Բէտինկիթընի կայարանը կը քչէի: Շէրքօժ վեր վար տախտակամածը կը չափէր. իր երկայն, նիւհար դէմքը յաւէտ աւելի երկայն և նիւհար կը թուէր իր մոխրագոյն ճամբորդութեան հագուստով և անոր ճշգրէն յարմարող գլխարկով մը: Հօլմա ըսաւ.

— Իրապէս բարի ես, Վաթսըն, անմիջապէս գալուդ: Ինծի համար շատ կարեւոր է հետս ունենալ մէկը, որուն կրնամ բացարձակապէս վստահիլ: Տեղական օժանդակութիւնը կամ անարժէք է և կամ անյարմար: Անկիւնի երկու նստելիք տեղերը բռնէ, որպէսզի երթամ տոմսակները առնել:

Վակօնի մէջ մինակ էինք, բացի թուղթերու խառնակոյտէ մը. դոր Հօլմա միասին բերած էր: Ատոնց մէկ մասը կարդի դրաւ և կարդաց, նօթագրելու և խոկալու ընդմիջումներով: մինչև որ Ռիտինկը անցանք: Յետոյ յանկարծ զանոնք խոթեց հսկայ գնդակի մը մէջ և գայն զետեղեց կեռամանի մը մէջ:

— Այս խնդրին մասին ուեէ բան մը լսած ես, հարցուց:

— Եւ ոչ իսկ բառ մը. քանի մը օրէ ի վեր լրագիր չի տեսայ:

— Լոնտոնի մամուլը չի կրցաւ կատարեալ տեղեկութիւն տալ: Վերջին թերթերը աչքէ անցուցի, տեղեկանալու համար մասնաւոր պարագաներու: Հասկցածիս նայելով, ասիկա այն պարզ խնդիրներէն է, որոնք յիշին աստիճանի դժուարին են:

— Ըսածդ քիչ մը ճշմարտագանցական կը հնչէ:

— Բայց, խորապէս ճշմարիտ է: Ոճիւր մը որքան աննշան և հասարակ ըլլայ, այնքան աւելի դժուար է գայն երեւան հանել: Այսուհանդերձ, այս խնդրին մէջ, լուրջ պարագայ մը հաստատած են սպաննուած մարդուն զաւկին դէմ:

— Ուրեմն սպաննութիւն մ'է այս:

— Կ'ենթադրուի որ այդպէս ըլլայ:

— Ես այնպէս պիտի նկատեմ, մինչև որ անձնապէս առիթ ունենամ խնդիրը քննելու: Փանի մը բառով քեզ պիտի բացատրեմ դէպքերուն վիճակը, որչափ որ վրցայ գայն հասկնալ:

«Պօսթօմպի հովիտը զիւղաքաղաք մ'է, ոչ շատ հեռու Հէրֆօրտշայրէ: Այդ հողմին էն մեծ հողային կալուածատէրն է Ճօն Թըրնըրը, որ Աւստրալիոյ մէջ դրամ չի ներկով, քանի մը տարի առաջ իր երկիրը վերագործած է: Իր ունեցած ագարակներէն մին վարձո՞ տուած էր Եարլ Մաքքարթիի, որ նմանապէս նախկին Աւստրալիացի մ'է: Զիրար ճանչցած էին գողթաւալորերու մէջ, այնպէս որ, անբնական չէր, երբոր եկան հոգ հաստատուիլ, փափաքեցան կարելի եղածին չափ մօտ գտնուիլ իրարու. Երեւութապէս Թըրնըրը աւելի հարուստ մարդն էր, քանի որ Մաքքարթի իր վարձակալն էր, բայց կ'երեւար որ, տակաւին, կատարելապէս հաւասար պայմաններու մէջ էին, որովհետեւ յաճախ միասին կը գրտնուէին: Մաքքարթիի զաւակ մը ունէր, տասնեութը տարեկան, Թըրնըրը միակ աղջիկ մը ունէր, միեւնոյն տարիքին մէջ, բայց երկու բարեկամներն ալ կորուսած էին իրենց կիները: Անոնք կը թուին խուսափած ըլլալ շրջակայ Անգլիացի ընտանիքներու ընկերութիւնէն և քաշուած կ'ապրէին, թէև Մաքքարթիները կը սիրէին սքօրը և յաճախ կը տեսնուէին այդ կողմերու ձիարշառներուն մէջ: Մաքքարթի երկու ծառայ կը պահէր. մարդ մը և աղջիկ մը: Թըրնըրին տնեցիները շատ կեկ էին, գէթ կէս երկոտանեակ: Այսչափ կրցայ լուր քաղել ընտանիքներուն համար: Պանք այժմ դէպքերուն:

«Յուշիս Յին, անցեալ երկուշաբթի, Մաքքարթի մեկնեցաւ իր Հաթըրլէյի տունէն, կէս օրէ վերջ ժամը Յին և քալեց դէպի Պօսթօմպի Աւագանը. պզտիկ լիճ մը՝ ձիացած ջուրներէն գետակին որ կ'անցնի Պօսթօմպի Հո-

վիտեն: Առողուն իր ծառային հետ Հերֆորտշայր կը գրտ-
նուէր և անոր բսած է որ պարտի ածապարանօք եր-
թալորովհետեւ կարեւոր ժամագրութեան մը պիտի հաս-
նէր ժամը Յին: Այդ ժամագրութիւնէն ողջ ետ չեկաւ:

«Հաթըրլէյի Աղարակէն մինչև Պօսքօմպ Աւազանը
քառորդ մղոն է և երկու մարդիկ տեսան զինքը, երբ
այդ տեղէն կ'անցնէր: Մին պառաւ մը, որուն անունը
չէ յիշուած և միւսը Կիյօմ Բրօվտըր, որսապահ մը Թըր-
նըրի ծառայութեանը մէջ: Այս երկու ականատեսները
կը վկային որ, Մաքքարթի մինակ կը քալէր: Կ'աւել-
ցուեն որ, Մաքքարթի անցնելը տեսնելէն քանի մը
վայրկեան վերջ, տեսաւ անոր զաւկին, ձէյմա Մաք-
քարթին միեւնոյն ճամբայէն անցնիլը՝ հրացան մը իր
թեւին ներքեւ: Այնպէս կը հաւատայ որ, հայրը տեսա-
նելի էր այն պահուն, երբ զաւակը կը հետեւէր իրեն:

Խնդրին վրայ ալեւս չիմտածեց, մինչև որ երեկոյ-
եան լսեց պատահած ողբերգութիւնը:

«Երկու Մաքքարթիները տեսնուած էին այն պահէն
յետոյ, երբ Կիյօմ Բրօվտըր որսապահը զանոնք կ'որսն-
ցուց տեսողութիւնէ: Պօսքօմպ աւազանին շուրջը խիտ
ծառեր կան, վրան խոտերով ծածկուած ցանկապատի
մը նման: Տասն եւ չորս տարեկան աղջնակ մը, Բէյ-
չէնս Մօրան, որ Պօսքօմպ Հովտի կալուածին գոնապա-
նին աղջիկն է, անտառներէն միոյն մէջ ծաղիկ հաւա-
քելու զբաղած էր: Կը հաստատէ որ, իր հօգ գտնուած
ատենը, տեսաւ անտառին եղերքը և լծին մօտը, Մաք-
քարթին և զաւակը՝ որոնք կը թուէին բուռն վէճի մը
բռնուած ըլլալ: Լսեց հայրը որ ուժգին լեզու կը գոր-
ծածէր իր զաւկին, և այս վերջինը ձեռքը կը բարձրա-
ցընէր իրը և թէ զարնելու իր հօրը: Ասոնց ընթացքէն
սոսկալով, աղջիկը մէկ կողմ կը փախչի և երբ տուն կը
հասնի իր մօրը կը պատմէ որ, Պօսքօմպ հովտին մօտ
Մաքքարթիները կը վիճէին և կը վախնայ որ կոխի

քոնուին: Հազիւ թէ այս բառերը արտասանած էր, երբ
գեղատի Մաքքարթին վազելով իրենց բնակարանը ե-
կաւ ըսելու ոյ, իր հայրը մեռած գտած է անտառին մէջ
և կը խնդրէ դոնապանին օգնութիւնը: Շատ զրգոտած
էր, ոչ հրացան ունէր ոչ ալ գլխարկ. եւ դիտեցին որ իր
աջ ձեռքը և քղանցքը բծաւորուած էին թարմ արիւ-
նով: Հետեւելով անոր գտան իր հօր մեռած մարմինը որ
կը տարածուէր խոտին վրայ Աւազանին մօտը: Գլխուն
կրկնակի զարկած էին ծանր և հատու զէնքով մը: Իր
վէրքերը կրնար ստացած ըլլալ իր գաւկին հրացանին
կոթէն, որ խոտին վրայ պառկած էր մեռելէն քանի մը
մէթր հեռուն: Այս պարագաներուն ներքեւ երիտասար-
դը վայրկեանապէս ձերբակալուած, և երկուշաբթի օր
կատարուած նախնական քննութիւնէն վերջ «կանխա-
մտածութեամբ սպաննութիւն» վճիռը տրուելով, տղան
Չորեքշաբթի օր դատաւորին առջև կը բերեն որ խըն-
դիրը կը յանձնէ ոճրագատ Ատեանին: Խնդրին գլխաւոր
պարագաները ասոնք են, քննապէս որ երեւցան դատաւո-
րին և ոստիկանութեան քննիչին»

Չինքը ուշադիր մտիկ ընելէ վերջ պատասխանեցի.

— Դժուարաւ պիտի երեւակայէի աւելի զգուելի
խնդիր մը և եթէ պարագայական վկայութիւնը երեւան
հանած է ոճրագործ մը, ահա այդ ալ հոս է:

Հօլմա մտածկոտօրէն պատասխանեց.

— Պարագայական վկայութիւնը խարդախ բան մ'է:
Թէև կ'ենթադրուի որ ան կը ճշդէ իրողութիւն մը, բայց
եթէ քիչ մը հետեւիս անձնական տեսակէտիդ, պիտինըշ-
մարես կատարելապէս տարբեր բան մը: Սակայն պէտք
է խոստովանիլ որ, խնդիրը չափազանց ծանր է երիտա-
սարդին դէմ, և շատ կարելի է որ յանցաւոր է ան: Բայց
չըջականերէն քանի մը հոգի, և անոնց մէջ Օր. Թըրնըր,
դրացի հողատէրին աղջիկը, որոնք կը հաւատան իր ան-
մեղութեանը, զիմած էին Լէսթրաթի, զոր կրնաս յիշել

Ծայրագոյն Արեւելքի Լուսանկարչատան խնդրին մէջ խնդրելով զէպքը լուսաբանել իր շահուն համար: Լէսթ-րատ նեղը մնալով, խնդիրը ինծի փոխանցած է. այս պատ-ճառով է որ, երկու միջին տարիքով մարդիկ, զէպի ա-րեւմուտք կը թռին ժամը յիսուն մղոն արագութեամբ փոխանակ տան մէջ հանգարտօրէն մարտելու իրենց նա-խաճաշը:

— Դէպքերը այնքան բացայայտ են որ, կը վախճամ որ այս խնդրէն քիչ վարկ ունիս շահելիք:

Խնդալով պատասխանեց.

— Բացայայտ զէպքէն աւելի խաբուսիկ բան չկայ: Բացաստի, կրնանք ուրիշ բացայայտ զէպքերու հանդի-պել որոնք Լէսթրատի բացայայտ երեւցած չըլլան: Լաւ դիտես որ, ինքնագոյութիւն չեմ ընել, երբ ըսեմ որ պի-տի հաստատեմ կամ պիտի քանդեմ իր տեսութիւնը այն միջոցներով, զորս գործածելու, նոյնիսկ հաստատելու լիո-վին անկարող է: Զեռքի տակ գտնուող առաջին օրինա-կը առնելով, յստակօրէն կը նշմարեմ որ, ննջասենեակիդ պատուհանը աջձեռքիդ կողմն է՝ և կը հարցնեմ թէ Լէսթ-րատ պիտի կարենա՞ր նշմարել ինքնին այսչափ պարզ բան մը:

— Աստուածդ սիրես, ի՞նչպէս հասկցար:

— Սիրելի ընկերս քեզ լաւ կը ճանչնամ: Գիտեմ քեզ յատկանշող վիճակներէ մաքրութիւնը: Ամէն առտու կ'ածիլուիք, և այս եղանակին կ'ածիլուիք արեւու լոյ-սով. բայց, որովհետեւ ձեր ձախ զէմքը նուազ լաւ ա-ծիլուած է շատ հասկնալի է որ, այդ կողմը նուազ լաւ լուսաւորուած է քան միւս կողմը: Ուրեմն ձեր սենեա-կին պատուհանը աջ կողմը պէտք է եղած ըլլայ.

Ասիկա կը յիշեմ իբրեւ չնչին նմոյշ մը դիտողու-թեանս: Հոս կը գտնուի իմ աբհեսս, և ճիշդ կարելի է որ ոեւէ օգուտ ունենայ քննութեանց համար որ կը գըտ-նուին մեր առջև: Մէկ կամ երկու պզտիկ կէտեր կան

որ առաջին քննութեան մէջ երեւան բերուած են, և զորս կ'արժէ նկատի առնել:

— Որո՞նք են ատոնք:

— Կ'երեւայ որ, իր ձերբակալութիւնը անմիջապէս տեղի ունեցած չէ, այլ, Լաթըրլէյ ագարակը վերադառ-նալէն վերջ: Ոստիկանական սպան երբ իրեն իմաց կու-տայ որ, պիտի բանտարկուի, ծէյմս Մաքքարթի դիտել կուտայ որ չգարմանար զայն լսելուն, և ատիկա աւելիբան մը չէ քան աղանդեր մը ուտելը: Իր այս դիտողութեան բնական արդիւնքը եղաւ՝ դատաւորին մտքէն վերցնել կասկածի ոեւէ հետք որ կրնար մնալ:

— Ասիկա խոստովանութիւն մ'էր, ըսի:

— Ոչ, ատոր հետեւեցաւ անմեղութեան բողոք մը: Դէպքերու այսքան տարօրինակ շարքէն վերջ, ալդ դիտողութիւնը, առնուազն, մեծապէս կասկածելի է:

— Ասիկա պայծառագոյն գիծն է, զոր ներկայիս, կրնամ տեսնել ամպերու մէջ: Որչափ որ անմեղ ըլ-լար, այսչափ բացարձակ տխար չպիտի ըլլար չի տես-նելու չափ այն պարագաները որ իրեն զէմ էին: Ե-թէ իր ձերբակալումին համար զարմացած երեւար և կամ ատոր համար ցասում կեղծէր, գտնոնք մեծապէս կաս-կածելի պիտի նկատէի, որովհետեւ այսպիսի զարմացում կամ բարկութիւն բնական չպիտի ըլլային և տակաւին կրնան երեւնալ լաւագոյն քաղաքականութիւնը ծրագ-րող մարդու մը համար: Կացութիւնը պաղարեամբ ըն-դունիլը՝ կը Նշանակէ թէ անմեղ է և կամ ուժեղ կամք ունեցող ինքնագուստ մէկը: Գալով դիտողութեանը իր աղանդերներուն համար, այդ ալ անբնական չէր, երբ նը-կատի առնուի որ, կը կենար իր մեռած հօրը մարմինը քովը և անկասկած է որ, ճիշդ նոյն օրը, մոռնալով իր որդիական պարտականութիւնը, բուռն բառեր փոխա-նակած էր հօրը հետ, և ըստ պզտիկ աղջկան, որուն վը-կայութիւնը այնքան կարեւոր է, ձեռքը վերցուցած էր իրր թէ հօրը զարնելու համար:

Ինքնայանդիմանութիւնը և զսպումը որոնք կ'երեւան իր դիտողութեանը մէջ, ինծի կը թուին ըլլալ առողջ մտքի մը քան յանցաւորի մը նշանները:

Գլուխս ցնցելով դիտել տուի.

— Բազում մարդիկ կախուած են աւելի թեթեւ վըկայութիւններով:

— Այնպէս եղած է: Եւ բազում մարդիկ սխալ կերպով կախուած են:

— Ի՞նչ է երիտասարդին բուն պատմութիւնը այս խնդրին համար:

— Կը վախնամ որ ատիկա քաջալերական չէ զինքը պաշտպանողներուն համար. թէպէտեւ, իր յայտարարութեանը մէջ մի քանի կէտեր կան որոնք թելադրողական են: Ձանոնք պիտի գտնես հոս և կրնաս կարգալ քեզի համար:

Իր ծրարէն դուրս հանեց Հերֆորտշայրի տեղական թերթ մը, զոր բանալով ցոյց տուաւ նախադասութիւնը որուն մէջ զժբաղդ երիտասարդը կը պատմէր ինչ որ պատահած էր: Անկիւն մը քաշուեցայ և ուշադրութեամբ կարդացի զայն.

«Հանգուցեալին միակ զաւակը Ճէյմս Մաքքարթի կանչուեցաւ և հետեւեալ վկայութիւնը տուաւ. — Տունէն բացակայեցայ երեք օր և մնացի Պրիսթօլ. անցեալ երկուշաբթի, ամսոյս Յին նոր վերադարձած էի. հասած ատենս հայրս տունէն բացակայ էր, և աղախինը լուր տուաւ որ հայրս Ռօսս գացած էր ծառայ ծօն Քօպի հետ: Վերադարձէս քիչ յետոյ, իր ոտնաձայնը լսեցի բակին մէջ, և պատուհանէս դուրս նայելով, տեսայ զինքը որ բակէն դուրս ելնելով արագօրէն կը քալէր, թէեւ չէի գիտեր թէ որ ուղղութեամբ կ'երթար: Յայնժամ հրացանս առի եւ ելայ Պօսթօմպ Աւազանին ուղղութեամբ, մտադրելով այցելել ճագարանոց մը, որ անդիի կողմը կը գտնուէր: Ծամբան տեսայ որսապահ Կիյօմ Քրօվ-

տըրը, ինչպէս որ կը հաստատէ իր վկայութեանը մէջ, բայց կը սխալի կարծելով որ հօրս կը հետեւէի: Գաղափար չունէի որ դիմացս կը գտնուէր: Երբ հարիւր ետտա հեռու կը գտնուէի Աւազանէն, աղաղակ մը լսեցի «Քուիի!» որ սովորական նշան մ'էր, հօրս և իմ միջև: Յայնժամ, յառաջ փութացի, և տեսայ որ կայնած էր Աւազանին մօտը: Ձիս տեսնելուն զարմացած երեւցաւ և բրտօրէն հարցուց թէ ի՞նչ կ'ընէի հոն: Խօսակցութիւն մը յառաջ եկաւ, որ պատճառ եղաւ բարձրաձայն բառերու, և գրեթէ հարուածներու, որովհետեւ, հայրս կը քոտ բնաւորութիւն մ'ունէր: Տեսնելով որ իր վիճակը անտանելի կ'ըլլար, վերադարձայ գէպի Հաթըրլէյ Ագարակը: Հարիւր յիսուն ետտայէն աւելի չէի յառաջացած, երբ սուր աղաղակ մը լսեցի ետեւէս, որ պատճառ եղաւ ետ վաղելու: Գտայ հայրս, որ հողին վրայ իր հողին կ'աւանդէր, գլուխը առնելիօրէն վիրաւորուած: Նետեցի հրացանս և զինքը թեւերուս մէջ առի, բայց, գրեթէ վայրկեանապէս մեռաւ: Իր մօտը ծունկ չոքեցի քանի մը րոպէ և յետոյ գացի Թըրնըրի դռնապանին տունը, որովհետեւ էն մօտն էր, օգնութիւն խնդրելու: Երբ վերադարձայ, հօրս քով մարդ չի տեսայ և գաղափար չունիմ թէ ի՞նչպէս ստացաւ վէրքերը: Ժողովը դային մարդ մը չէր, իր կերպերուն մէջ քիչ մը պաղ և զգոյշ ըլլալուն, բայց, որչափ որ գիտեմ, գործօն թըշնամիներ չունէր: Աւելի բան մը չեմ գիտեր խնդրին մասին:»

— Հայրդ մեռնելէ առաջ ոեւէ յայտարարութիւն մը ըրա՞ւ, հարցուցած է դատաւորը:

— Քանի մը բռներ մոլտաց, բայց լոկ կրցայ հասկընալ ակնարկութիւն մը խոշոր մուկի մը (rat):

— Ատկից ի՞նչ հասկցար:

— Ինծի համար ատիկա իմաստ չունէր: Մտածեցի որ կը զառանցէր:

— Ի՞նչ կէտի մասին հօրդ հետ վերջին բանավէճը
ունեցաք :

— Կը նախընտրեմ չի պատասխանել :

— Կը վախճամ որ պիտի պնդեմ անոր վրայ :

— Իրապէս անկարելի է ինծի զայն պատուել ձեզիս
Լոկ կրնամ ապահովել որ ատիկա յարաբերութիւն չունի
պատահած ողբերգութեան հետ :

— Դատարանը պիտի որոշէ զայն : Պէտք չունիմ քեզ
յիշեցնելու որ, պատասխանել մերժելդ մեծապէս պիտի
փլատէ խնդրիդ ապագայ դատավարութեանց միջոցին :

— Պարտիմ տակաւին մերժել :

— Կը հասկնամ որ «Բուրի» աղաղակը հասարակ
նշան մ'էր քու և հօրդ միջև :

— Ճիշդ է :

— Ուրեմն, ինչպէս կ'ըլլայ որ, զայն արտասանեց
քեզ տեսնելէ և նոյն իսկ գիտնալէ առաջ որ Պրիսթօլէ
վերադարձած ես :

Ամբաստանաւորը զգալի կերպով շփոթած չեմ գիտեր
պատասխանեց :

— Երբ աղաղակը լսելով վերադարձար, ուշադրու-
թեւնդ գրաւող բան մը չի տեսմ, երբ հայրդ մահա-
ցուօրէն վիրաւորուած գտար, հարցուց խորհրդական մը :

— Որոշակի ոչինչ :

— Ի՞նչ կ'սեգես ըսել կը շարունակէ դատաւորը :

— Այնչափ շփոթած և գրգռուած էի որ,
հօրմէս զատ ուրիշ բանի վրայ չէի կրնար խոր-
հիլ : Տակաւին անորոշ տպաւորութիւն մը ունիմ որ, երբ
դէպի յառաջ կը վազէի, ձախ կողմս գետնին վրայ բան
մը կը պռնկէր : Ինծի թուեցաւ որ գորշագոյն բան մ'էր
տեսակ մը վերարկու : Երբ հօրս քովէն ելայ, շուրջս
նայեցայ, բայց ատիկա անհետացած էր :

— Կ'սեգես ըսել որ, ատիկա անհետացաւ՝ օգնու-
թիւն խնդրելու երթալէդ առաջ :

— Այո՞, գացած էր :

— Չե՞ս կրնար ըսել թէ ի՞նչ էր այդ բանը :

— Ո՛չ, միայն զգացի որ բան մը կար հող :

— Մարմինէն որչափ հեռու :

— Տասն և երկու եարտացի չափ :

— Եւ անտառի ցանկապատէն ո՞րչափ հեռու :

— Գրեթէ միւսնոյնը :

— Ուրեմն եթէ տեղէն չարժուած է այդ, իրմէ 12
եարտա հեռաւորութեան մէջ էիր :

— Այո՞, բայց կ'անակա դարձուցած էի :

Այսպէս վերջացաւ ամբաստանաւորն քննութիւնը :

Երբ լրագրին ընթերցումը աւարտեցի, փնեակին վը-
րայ ակնարկ մը նետելով ըսի,

— Կը տեսնեմ որ, դատաւորը խիստ էր իր դիտու-
ղութիւններուն մէջ երիտասարդ Մաքքարթիի հանդէպ :
Պաշտօնութիւն կը հրաւիրէ, և իրաւամբ, տարօրինակ
կութիւնը, զինքը տեսնելէ առաջ հօրը իրեն նշան տա-
լուն, ինչպէս նաեւ իր մերժումին, մանրամասնութիւն-
ներ տալու հօրը հետ իր տեսեցած խօսակցութեանը մա-
սին և տարօրինակ պատմութիւնը մեռնող հօրը բառե-
րուն մասին : Ինչպէս որ դիտել կուտայ, ամէնքն ալ զաւ-
կին դէմ են :

Հօլմս ինքնիրեն խնդաց թեթեւ կերպով և երկն-
ցաւ բարձով ծածկուած նստարանին վրայ : Ըսաւ որ եր-
կուքդ ալ, դատաւորը և դուն, նեղութիւն քաշեցիք
հասկնալու ի նպաստ երիտասարդին երեւցած կէտերը :
Փոխն ի փոխ իրեն վարկ կ'ընէք շատ և քիչ երեւակա-
յութիւն ունենալուն համար : Շատ քիչ, երբ չի կրնար
վէճի պատճառ մը ստեղծել, որպէսզի երգուեալներու
համակրանքը շահի, չափազանց շատ, երբ իր բուն գի-
տակցութիւնէն դուրս կը հանէ այնքան այլանդակ բան
մը, որպիսին է մեռնողի մը ակնարկութիւնը խոշոր մու-
կի (rat) մը և անհետացող վերարկուին դէպքը : Ո՛չ Պա-

րոն, ես խնդրին պիտի մօտենամ երիտասարդին ըսածը ճշմարիտ ըլլալուն տեսակէտէն և պիտի տեսնենք թէ այս երթագորութիւնը որ կողմը պիտի առաջնորդէ մեզի: Ուրիշ բառ մը չպիտի ըսեմ այս մասին, մինչև որ դէպքին վայրը հասնինք: Պիտի ճաշենք Ավինտրն և կը անանեմ որ քսան վայրկեանէն հոն պիտի ըլլանք:

Գեղեցիկ Սթրօնտ հովիտին մէջէն և շողշողացող լայն Սէվէրնի վրայէն անցնելով ժամը չորսին հասանք Ռօսս, պղտիկ սիրունիկ գիւղաքաղաք մը: Բարակ, երկաթաշրման մարդ մը, խուսափող և դանդաղ երեւոյթով, մեզ կ'սպասէր տախտակամածին վրայ: Սթրօնտ Եարտի գաղտնի ոտտիկաններէն Լէսթրատն էր, որուն հետ գացինք «Հէրֆօրտ Արմս» ուր տարդէն սենեակ մը վարձուած էր մեզի համար:

— Կառք մը ապսպրեցի ըսաւ Լէսթրատ, երբ գաւաթ մը թէյ կը խմէինք: Գիտեմ ձեր բնակարանները. չէք կրնար ինքզինքնիդ երջանիկ զգալ մինչև որ ոճրին գործադրուած տեղը չերթաք:

— Շատ աղնիւ էք, ասիկա լոկ ջերմաչափային խոնդիր մ'է պատասխանեց Հօլմս:

Լէսթրատ չփութած կ'երեւար:

— Միտքդ լաւ չեմ հասկնար ըսաւ:

— Ապակին թնչ կը ցուցնէ. կը տեսնեմ որ 39 է: Ոչ հով, ոչ ալ ամպ մը երկնքին վրայ: Տուփ մը լեցուն ընտիր սիկարէթ ունիմ, որ գործածուելու եւս Պանդոկին բակն ալ սովորականէն լաւ է: Չեմ կարծեր որ հաւանականաբար, այս գիշեր կառքը գործածեմ:

Լէսթրատ յուլօրէն խնդալով ըսաւ.

— Անկասկած արդէն եզրակացութեան մը եկած էք լրագիրներու ընթերցումէն:

— Խնդիրը արդէն ինքնին պարզ է, և մարդ որքան աւելի ատոր խորը մտնէ, աւելի կը պարզուի: Սակայն, կարելի չէ մերթիւ խնդիրքը աղջկան մը, որ քու մասիդ

զսած ըլլալով փափաքեցաւ կարծիքդ իմանալ. թէ երբեք կրկնապէս ըսի որ, իմ արդէն ըրածներէս տարբեր քան մը չունէիր ընելիք: Բայց կառքը դուրսը կ'սպասէ, ինչո՞ւ չենք երթար:

Պօքը հաղիւ թէ աւարտած էր, սենեակէն ներս խուսեց մին այն սիրունիկ կիներէն զոր երբէք տեսած ըլլամ կեանքիս մէջ: Իր մանիշակագոյն աչքերը կը շողային, շրթունքները շահագրամի գոյն մը կուտային իր այտերուն: Իր գերագրգռութեանը մէջ մոռցաւ վերապահութեան ամէն մտածում և ըսաւ.

— Թի Պր. Շէրլօք Հօլմս, շատ ուրախ եմ որ եկաք. զայս ըսելու համար հոս եկայ. գիտեմ որ ձէյմս չըրաւ այդ գործը. բայց կ'ուզեմ որ դուք ալ զայս գիտնալով գործի սկսիք: Բնաւ ըի՛ կասկածիք այդ մասին: Զիրար մանկութենէ ի վեր գիտենք, այնքան գթոտ սիրտ մը ունէր որ, չի կրնար ճանճի մը փռտեղ: Այսպիսի ամբաստանութիւն մը տարօրինակ պիտի թուի զինքը մօտէն ճանչցողի մը համար:

— Կը յուսամ թէ կրնանք զինքը անպարտ հանել, Օրիորդ Թրրնըր ըսաւ Հօլմս. կրնաս վստահ ըլլալ որ կըրցածս պիտի ընեմ:

— Բայց վկայութիւնը կարդացած էք, եզրակացութեան մը եկե՛ք. փրկութեան ճամբայ մը չի տեսա՞ք. անձնապէս չէ՞ք կարծեր որ անմեղ ըլլայ:

— Կը մտածեմ որ շատ հաւանականաբար այնպէս ըլլայ:

— Տեսա՞ր, կը լսես ըսաւ Լէսթրատի, ինծի յոյսեր կուտայ:

— Լէսթրատ ուտերը թօթուեց և ըսաւ.

— Կը վախնամ որ պաշտօնակիցս քիչ մը արագօրէն կազմած ըլլայ իր եզրակացութիւնը:

— Բայց իրաւունք ունի, ե՛հ լաւ գիտեմ այդ. ձէյմս բնաւ չըրաւ այդ գործը. գալով հօրը հետ իր վէճին, ա-

պահով եմ որ այդ մասին դատաւորին չի պատասխանելու
լուծն պատճառն այն է որ, խնդրին մէջ ինծի վերաբե-
րութիւն կար:

— Ի՞նչ կերպով հարցուց Հօլմս:

— Ուեէ բան ծածուկ պահելու ժամանակ չէ: Ծէյմս
և իր հայրը շատ անհամաձայնութիւններ ունեցան իմ
մասին: Մաքքարթի շատ կը փափաքէր որ ամուսնու-
թիւն մը կնքուէր մեր մէջը: Ծէյմսի հետ միշտ իրար
սիրած ենք իբրև եղբայր և քոյր. բայց երկուսսարդ ըլ-
լալով շատ քիչ տեսած էր կեանքը և դեռ անփորձ էր,
ու ատանկ բանի մը չէր փափաքէր: Այս պատճառաւ միշտ
բանակութիւ կար մէջերսին և վերջինն ալ անոնցմէ ըլլա-
լու է:

— Իսկ հայրդ, համակիր է այդ միութեան.

— Ո՛չ հակառակ էր ատոր. լոկ Մաքքարթին փա-
փաքող էր:

Իր թարմ երեսը արագօրէն շառագունեցաւ. երբ
Հօլմս իր սուր հարցաքննող ակնարկներէն մին սեռեցնեց
անոր:

— Շնորհակալ եմ այս տեղեկութիւններէդ. եթէ
վաղը տուններնիդ գամ, կրնամ հայրդ տեսնել:

— Վախճամ տօքթօնը չպիտի թույլատրէ:

— Տօքթօնը?

— Զի լսեցի՞ր. խեղճ հայրիկը վերջին տարիները բնաւ
առողջ չէր. բայց այս վերջին դէպքը զինքը բոլորովին
անկողին նետեց: Տօքթ. Վելօլս կ'ըսէ որ, հայրս բեկոր
մ'է և իր ջղային սխալէմը խախտած է: Մաքքարթի
միակ մարդն էր որ հին օրերու մէջ հայրս ճանչցած էր
Վիքթօրիայի մէջ:

— Հա՛, Վիքթօրիայի՞ մէջ, այս շատ կարեւոր է:

— Այո՛, հանքերու մէջ:

— Ծիչդ այնպէս է. ոսկիի հանքերուն մէջ, ուր
կարծեմ թէ, Պ. Թըրնըր իր դրամը չի նեց:

— Այո, անկասկածօրէն:

— Շնորհակալ եմ, Օր. Թըրնըր, դրապէս օգտա-
կար եղար ինծի:

— Վաղը եթէ լուր մը ստանաս ինծի կ'իմացնես.
անկասկած, Ծէյմսը տեսնելու համար բանտ պիտի եր-
թաս. ըսէ որ, իր անմեղ ըլլալը գիտեմ:

— Պիտի ըսեմ, Օր. Թըրնըր:

— Այժմ պարտիմ տուն երթալ, որովհետև հայրիկը
շատ հիւանդ է: Աստուած թող քեզ օգնէ ձեռնարկիդ մէջ:
Սենեակէն արագօրէն դուրս ելաւ և լսեցինք սու-
րացող կառքին անխնկուն ձայնը:

Լէսթրատ քանի մը վայրկեան լռութենէ վերջ ծանր
չեչտով մը ըսաւ.

— Քեզմէ ամէջայ, Հօլմս, ինչո՞ւ կ'արթնցնես յոյ-
սեր, որոնք խաբուսիկ են. շատ կակուղ սիրտ ունեցող
չեմ, բայց ըրածդ անգութ կ'անուանեմ:

Հօլմս պատասխանեց.

— Կը կարծեմ տեսնել ճախայ մը ազատելու Ծէյմս
Մաքքարթին: Զինքը բանտին մէջ տեսնելու համար հը-
րաման մը ունի՞ս:

— Այո՛, բայց լոկ քեզի և ինծի համար:

— Ուրեմն, դուրս երթալու մասին որոշումս պար-
տիմ կրկին նկատի առնել: Տակաւին ժամանակ ունինք
թրէն մը առնելու, Հէրֆօրտ երթալու և զինքը տես-
նելու համար այս գիշեր:

— Առատ ժամանակ ունինք:

— Ուրեմն այնպէս ընենք: Վաթսըն, վախճամ գոր-
ծը դանդաղ կը գտնես. բայց, լոկ երկու ժամ դուրս պի-
տի մնամ:

Անոնց հետ դէպի կայարան քաղցի և յետոյ փոքր
քաղաքին փողոցներուն մէջ դեգերելով պանդոկ վերա-
դառնայ, ուր բազկաթոռի մը վրայ երկնալով ջանացի
ինքզինքս զբաղեցնել դեղին կողքով նորավէպով մը:

Մակայն, պատմութեան ճշմարիտ կազմուածքը այնքան նիւ-
հար էր՝ բաղդատմամբ խորունկ գաղտնիքին, որուն մէջ
կը մխրձուէինք, տեսայ որ ուշադրութիւնս յարատեւ կը
դեգերէր առասպելէն եղելութիւնս։ Վերջապէս, նորալի-
պը նետելով, ինքզինքս ամբողջովին յատկացուցի օր-
ուան դէպքերու վրայ խորհրդածութեան։

Ենթադրելով որ այս անբաղդ երիտասարդին պատ-
մութիւնը լիովին ճիշդ էր, յայնժամ զժողային բան-
ի՞նչ չի նախատեսուած և տարօրինակ աղէտ կրնար պա-
տահած ըլլալ այն ժամանակին մէջտեղ՝ երբ իր հօրը քո-
վէն մեկնեցաւ և այն վայրկեանին երբ իր ճիշդը լսե-
լով ետ եկաւ և վազեց բաղատանին մէջ։ Ահեղի և
մահացող բան մ'էր։ Ի՞նչ կրնար ըլլալ այդ։ Բժշկական
փորձառութեամբս վերքերուն տեսակէն չէի՞ կրնար ե-
րեւան հանել բան մը։ Զանգակը հնչեցի և բերել տուի
գիւղական շաքաթաթերթը, որ կը պարունակէր մարմ-
նոյն վրայ կատարուած քննութեան նկարագրութիւնը։
Վերաբերեալ վկայութիւնը կը հաստատէր որ, ձախ երե-
սին ոսկորին յետին երրորդը և ծոծրակի ոսկորին ձախ
կէսը ջախջախուած էին սուր զէնքով մը։ Մտքիս մէջ
նշանակեցի այդ կէտը։ Յստակօրէն յայտնի էր որ, այս-
պիսի հարուած մը ետեւէն զարնուած կրնար ըլլալ։ Ա-
սիկա մասամբ նպաստաւոր էր ամբաստանելուն։ Որով-
հետեւ, տեսած էին իր վիճարանիլը հօրը հետ զէմ առ
զէմ։ Թէեւ շատ կարեւոր չէր, որովհետեւ ծերուկը կրը-
նար կռնակը դարձուցած ըլլալ, հարուածը գալէ առաջ։
Սակայն, կրնար արժանի ըլլալ Հօլմսի ուշադրութիւնը
հրաւիրելու ատոր վրայ։ Յայնժամ կը մնար մեռնողին
մասնայատուկ ակնարկութիւնը խոշոր մուկի մը։ Ի՞նչ
կրնար նշանակել այդ։ Զառանցանք չէր կրնար ըլ-
լալ։ Յանկարծական հարուածէ մեռնող մը սովորաբար
չի զառանցէր։ Ոչ, ասիկա շատ կը նմանէր բաղատելու
պատահած դէպքը։ Բայց, ատիկա ի՞նչ կրնար նշանակել։

Ուղեղս չարչարեցի գտնելու հաւանական բացատրութիւն
մը։ Կը մնար երիտասարդ Մաքքարթիին տեսած գորչա-
գոյն հագուստին խնդիրը։ Եթէ այդ ճիշդ էր, մարդաս-
պանը նետած ըլլալու է իր հագուստին մէկ մասը, եւ-
թաղարար վերարկուն, իր փախուստի միջոցին, և յան-
գըզնած ըլլալու է վերադառնալու և զայն ետ տանելու
այն ատեն երբ զաւակը ծունկի եկած էր՝ կռնակը դար-
ձուցած տասնեւերկու գրկաչափ հեռու։ Ամբողջ խնդիրը
զաղտնիքներու և անհաւանականութիւններու հիւսուածք
մ'էր։ Լէսթրատի կարծիքը զիս չի զարմացնէր սակայն
մեծ հաւատք ունիմ Հօլմսի հասկացողութեանը վրայ,
մանաւանդ որ իւրաքանչիւր նոր եղելութիւն կ'երեւար
գորացնել իր համոզումը երիտասարդ Մաքքարթիին ան-
մեղութեանը մասին։

Հօլմս ուշ ատեն մինակը վերադարձաւ, որովհետեւ
Լէսթրատ քաղաքը կը քնակէր։ Մինչ կը նստէր դիտել
տուաւ։

— Զերմաչափը դեռ բարձր կը ցուցնէ, կարեւոր է
որ չանձրուէ մինչև որ կարող ըլլանք երթալ դէպքին
վայրը։ Միւս կողմէ, մարդ սուր ախորժակ կ'զգայ ա-
սոր պէս աղուոր գործի մը համար, զոր չեմ ուզեր ը-
նել երկայն ճամբորդութենէ մը յոգնելէ վերջ։ Տեսայ
երիտասարդ Մաքքարթիին։

— Ի՞նչ հասկցար իրմէ։

— Ոչինչ։

— Ոեւէ լուսաբանութիւն չկրնամք տալ։

— Բնաւ երբէք։ Պահ մը փորձուցայ խորհիլ որ,
գիտէր զայն ընողը, բայց, համոզուեցայ որ ինքն ալ
չփոթած է ուրիշներու պէս։ Ծառ հանճարեղ երիտասարդ
մը չէ, թէեւ տեսքը սիրուն է և կը մտածեմ որ բարի
սիրտ մ'ունի։

— Զեմ կրնար հիանալ իր ճաշակին դիտել տուի, ե-
թէ իրաւ է թէ կը հակառակէր ամուսնութեան այսքան
հիանալի աղջկան մը հետ, որպիսին է Օր. Թըրնըր։

10852 145-55801

— Ո՛հ, հոգ կախուած է վշտալի պատմութիւն մը ։ Այս տղան, ջերմօրէն՝ խենդօրէն սիրահար է ատոր, բայց քանի մը տարի առաջ երբ պատանի էր, և զայն իրապէս ճանչնալէ առաջ — որովհետեւ հինգ տարի դիչերօթիկ վարժարան մը մնացած է — տխմարը կ'իյնայ ճանկերուն մէջ՝ գինեւտան մէջ աշխատող աղջկան մը Պրիսթօլի մէջ, և որուն հետ կ'ամուսնանայ, արձանագրող պաշտօնատան մը մէջ ։ Ո՛հ ոք բառ մը գիտէ խնդրէն կրնաս երեւակայել ինչ խենդեհալիք բան պիտի ըլլար իրեն համար եթէ գաղտնիքը գիտցուէր ։ Այս պատճառաւ մոլեգնած էր, երբ վերջին տեսակցութեանը, հայրը զինքը կ'ստիպէր, առաջարկելով ամուսնանալ Օրթըրըրի հետ ։ Միւս կողմէ, ինքզինքը ապրեցնելու սեւէ միջոց չունէր, և իրհայրը ամէն կերպով կոչող մարդ մը զինքը վերջնականապէս դուրս պիտի նետէր, եթէ ճշմարտութիւնը գիտնար ։ Վերջին երեք օրերը վատնած էր Պրիսթօլ, իր գինեւտան սպասուհի կնոջը հետ և հայրը չէր գիտեր ուր ըլլալը ։ Նշանակէ այս կէտը որ կարեւոր է ։ Սակայն, չարիքէն յառաջ եկած է բարիք, որովհետեւ աղախինը թերթերէն իմանալով որ, իր ամուսինը դժուարին կացութեան մէջէ, ըստ երեւոյթին պիտի կախուէր, լքած է զայն և իմացուցած որ պատրաստ ամուսին մը ունի Պէրմիտա Տօքեարտի մէջ, այնպէս որ, իրապէս սեւէ կապ չէ մնացած իրենց միջեւ ։ Կը կարծեմ որ, այս լուրը մխիթարած է երիտասարդ Մաքքարթին, իր բոլոր քաջածնեքէն ։

— Լաւ, եթէ ամսեղ է, ո՞վ գործեց ոճիրը ։

— Ո՞վ ուշադրութիւնդ առանձնակի պիտի հրաւիրեմ երկու կէտերու ։ Մէկը այն է որ, սպաննուողը ժամագրութիւն ունէր մէկու մը հետ Աւազանին մօտ, և այդ մէկը չէր կրնար իր զաւակը ըլլալ, որ դուրսն էր և չէր գիտեր թէ երբ պիտի վերադառնար ։ Երկրորդ կէտը այն է որ, լսուած է սպաննուողին պառալը «Բուրի» իր զաւ-

կին վերադարձած ըլլալը գիտնալէ առաջ ։ Ասոնք զիրար խաչաձեւող կէտեր են որոնցմէ կախում ունի խնդիրը ։ Այժմ, գրապէս Միրէտիթի մասին խօսինք և երկրորդական կէտերը թողունք վաղուան ։

Անձրեւ չկար, ինչպէս որ Հօլմս կանխաւ ըսած էր ։ Առաւօտը պայծառ և անամպ ծագեցաւ ։ Ժամը Ծին Լէսթրատ մեր մօտ եկաւ կռքով և ճամբայ ելանք դէպի Հաթըրլէյ Ագարակը և Պօսթօմպ Աւազանը ։

Լէսթրատ ըսաւ որ, կանուխէն լուր տարածուած է թէ, Պր. Թրրնըր ծանր կերպով հիւանդ է ։

— Կ'ենթադրեմ որ, ծեր մարդ մ'է ըսաւ Հօլմս ։

— Գրեթէ վաթսուներեք, քայց, արտասանման անցուցած իր կեանքին պատճառաւ, իր կազմը քայքայուած է, և վերջերս առողջութենէ ինկած է ։ Այս գործը շատ գէշ ազդած է իր վրայ ։ Հին բարեկամն էր Մաքքարթին, որովհետեւ, լսեցի որ անոր մեծ բարեբարն է, և Հաթըրլէյ Ագարակը իրեն տուած է առանց վարձքի ։

— Անշուշտ, ասիկա շատ չաճկան է ըսաւ Հօլմս ։

— Ուրիշ շատ մը ձեւերով ալ օգնած է անոր, ամէն ոք կը խօսի իր աշխուռութենէն ։

— Իրապէս, քիչ մը եղական չի՞ թուիր ձեզ որ, այս Մաքքարթին, որ կը թուի անձնական քիչ բան ունենալ և շատ բան կը պարտի Թրրնըրի, տակաւին կարենայ խօսել ամուսնացնելու իր զաւակը Թրրնըրի աղջկան հետ, որ կ'ենթադրուի ժառանգուհին ըլլալ հօրը հարստութեանը, և այնպէս յաղթական կերպով կը խօսի որ, իրեն թէ՛ իր ամուսնական առաջարկը պէտք է ընդունուէր ։ Ասիկա աւելի տարօրինակ դարձաւ, յորմէ հետէ հասկցանք որ, Թրրնըր ինքը եւս հակառակ էր այդ գաղափարին ։ Աղջիկը այսչափ խօսեցաւ մեզի ։ Ատկից բան մը չէ՞ք հետեւցնէր ։

— Եզրակացութիւններու և հետեւութիւններու հասանք, ըսաւ Լէսթրատ ։ Բաւական դժուար կը դառնեմ ի-

բար լծել եղելութիւնները, Հօլմա, առանց հեռանալու տե-
սութիւններէ և երեւակայութիւններէ :

— Իրաւունք ունիս, ըստ Հօլմա պարկեշտօրէն Դժուարին կը գտնենք իրար լծել եղելութիւնները :

— Ինչ որ ալ ըլլայ, իրողութիւն մը բռնած եմ, որ
դժուարին կը թուի քեզ ըմբռնել :

— Ո՞րն է այն :

— Այսինքն մեծ Մաքքարթին իր մահը գտաւ պըղ-
տիկ Մաքքարթիի ձեռքէն. ասոր հակառակ ըոլոր տե-
սութիւնները խաբուսիկ երեւոյթներ են :

— Լաւ, լուսնի լոյսը աւելի պայծառ բան մ'է քան
մառախուղը, ըսաւ Հօլմա ժպտելով: Բայց, շատ սխալած
պիտի ըլլամ. եթէ ձախ կողմը գտնուողը Հաթըրլէյ Ա-
գարակը չէ :

— Այնպէս է :

Ընդարձակ, հանգստաւէտ երեւոյթով չէնք մ'էր,
երկու յարկի վրայ, սե քարէ տանիքով, կանաչ և մոխ-
րագոյն պատերով. իջեցուած վարագոյրները և անծուխ
ծխնեկոյզները, սակայն, ատոր ուշագրաւ տեսք մը կու-
տային, իրեւ թէ, սոսկումի ծանրութիւնը տակաւին կը
ճնշէր ատոր վրայ: Դուռը գացինք և Հօլմսի խնդրան-
քին վրայ, աղախինը մեզ ցոյց տուաւ կօշիկները, զոր
իր տէրը կը կրէր սպաննուած ատեն և զաւկին մէկ զոյգ
կօշիկը, զոր դէպքին պահուն չէր կրէր: Ասոնք եօթը
ութը տարբեր տեղերէ աշտարակեամբ չափելէ վերջ,
Հօլմա փափաքեցաւ երթալ բակը, ուրկէ իրեն հետեւե-
ցանք Պօքօմպ Աւազանը տանող ճամբան:

Հօլմա կերպարանափոխ եղած էր երբ ոտք դրաւ այս-
պիսի հետքի մը վրայ: Պէյքը Սթրիտի հանդարտաբարոյ
խորհողը և տրամաբանողը ճանչցողները չպիտի կրնա-
յին այժմ ճանչնալ զինքը: Դէմքը շառագունեցաւ, մըթ-
նեցաւ: Յօնքերը երկու հաստ, սեւ գծերու բաժնուե-
ցան, որոնց տակէն իր աչքերը կը շողային սուր փալ-

փրլումով: Դէմքը վար կախած էր, ուսերը ծռած, չըր-
թունքը ճնշուած, երակները դուրսէն կ'երեւային մըտ-
րակի չուանին պէս, իր երկայն ջղալի վզին վրայ: Իր
քթին ծակերը կը թուէին լայնալ զուտ կենդանական
ցանկութեամբ որսալու և իր ուղեղը այնքան բացարձա-
կապէս կեդրոնացած էր իր առջեւ գտնուող նիւթին վրայ
որ, հարցում մը կամ զիտողութիւն մը անլսելի էին իր
ականջներուն: Կամ շատ շատ, իբրեւ պատասխան, ա-
րագ, անհամբեր մրմուռ մը կ'ստանային: Լոխ և մեղմ
քալից եղերքէն ճամբուն որ կ'անցնէր մարգագետիննե-
րու մէջէն և այսպէս անտառներու ճամբով հասաւ
Պօքօմպ Աւազանը: Ծանձային խոնաւ գետին մ'էր,
ինչպէս ամէն բան սոյն գաւառին մէջ և շատ մը ոտքի
հետքեր կային թէ ճամբուն վրայ և թէ կարճ խոտերու
մէջ որ զայն կ'եղերէին երկու կողմերէն: Հօլմա երբեմն
կ'զբաղէր, երբեմն մեռածի պէս կը կենար անգամ մ'ալ
չեղում ըրաւ մարգագետին մէջ: Ետեւէն կը քալէինք
Լէսթրատի հետ: Անտարբեր էր ինքը, մինչ կը զիտէր
որ համոզումով կը կատարէր իր շարժումները որոնք
կ'ուղղուէին դէպի որոշ նպատակ մը:

Պօքօմպ Աւազանը, մէկ կողմէն միւսը յիսուն
եարտա լայնութեամբ, շինուած է սահմանազիւ վրայ
Հաթըրլէյ Ագարակի և հարուստ Թըրնըրի անձնական
գրօտավայրին մէջտեղը: Աւելի հեռաւոր ճամբուն վրա-
յի անտառներու վերէն կը տեսնուէին դուրս ցցուող կար-
միր նոճիկները, որոնք ցոյց կուտային հարուստ կալ-
ուածատէրին բնակարանը: Աւազանին Հաթըրլէյի կող-
մին անտառները շատ խիտ էին և քսան զրկաչափ տա-
րածութեան վրայ նեղ գօտի մը կար՝ ծառերու ցանկա-
պատին և լինճ եղերող եղէկներուն մէջտեղ, Լէսթրատ
մեղ ցոյց տուաւ մարմինին ճիշդ գտնուած կէտը: Եւ
անշուշտ, գետինը այնքան խոնաւ էր որ պարզօրէն
կրնայի տեսնել հետքերը զոր ձգած էր հարուածուող

մարդուն ինչալը: Հօլմսի պճլտացող աչքերէն կը հասկընայի որ, իրեն համար խոտին վրայ շատ բաներ կը կարդացուէին: Հոտ առնող շունի մը պէս չորս կողմը վազեց և ընկերոջս դառնալով հարցուց.

— Ի՞նչ նպատակաւ աւազանին մէջ գացիր:

— Ձուկ որսալու պէս բաներ մը ըրի քերիչովմը: Կը մտածէի որ, կրնայ հոգ զէնք մը կամ հետք մը գտնուիլ: Բայց, խնդրեմ ի՞նչպէս հասկցար...:

— Լո՛ւէ՛, ժամանակ չունիմ: Ձախ ոտքդ իր ձգած հետքովը հոգ է: Խնդիրը շատ պարզ պիտի լլլար եթէ հոս կարենայի գտնուիլ, գոմէշներու երամակի պէս ձեր գալէն և ատոր վրայ թաւալելէն առաջ: Ահա հոս եկած են դռնապանին հետ և մարմնին շուրջի հետքերը ծածկած են եօթը ութը ոտք լայնութեամբ: Բայց, հոս կը գտնուի միեւնոյն ոտքերու երեք անշատ հետքեր:

Հօլմս գրպանէն խոշորացոյց մը հանելով՝ պառկեցաւ իր անջրանցիկ վերարկուին վրայ, լաւագոյնս դիտելու տեսարանը. այդ միջոցին աւելի ինքնիւրենը կը խօսէր քան մեղի:

— Աստե՛ք երիտասարդ Մաքքարթիի ոտքերն են, երկու անգամ քալեր է. անգամ մը այնքան արագօրէն որ, գարշապարները խորունկ նշաններ ձգած են և կըրունկները դժուարաւ տեսանելի են: Այս կը հաստատէ իր պատմութիւնը: Վաղեց երբ իր հայրը տեսաւ գետնին վրայ: Հոս կը գտնուին հօրը ոտքերը երբ կը քալէր վեր վար: Ուրեմն, այս հետքը ի՞նչ է: Հրացանին կոթինն է, երբ տղան կեցած մտիկ կ'ընէր: Եւ ա՛յո՛ւ Դեռ ինչե՞ր կը տեսնենք: Ոտքի մատի ծայրեր: Քառակուսի, շատ անսովոր կօշիկներ: Կուգան, կ'երթան, կրկին կուգան, անշուշտ, վերարկուն առնելու համար:

Վաղեց վեր վար, երբեմն կորսնցնելով, երբեմն հետքը գտնելով, մինչև որ ամենքս հասանք անտառին ցանկապատին մէջը, և խոշոր ծառի մը շուքին ներքև:

Հօլմս քալեց ասոր հեռաւոր ծայրը, և երեսը անգամ մ'ալ գետին դրաւ, դոհունակութեան աղաղակով: Բաւական առնն հոն մնաց. դարձնելով տերեւները և չորցած ծղօտները, հաւաքելով պահարանի մը մէջ ինծի փոշի երեւցող բաները, և քննելով իր խոշորացոյցով ո՛չ միայն հողը, այլ նոյնիսկ ծառին կեղեւը իր հասածին չափ: Մամուռին մէջ կը պառկէր կուժի նման քար մը, զոր եւս քննեց և միասին առաւ: Ատկից հետեւեցաւ ճամբու մը, անտառին մէջ, մինչև որ հասաւ խոշոր ծածկան, ուր բոլոր հետքերը կորսուեցան: Իր բնական երեւոյթը առնելով ըսաւ.

— Բաւական շահեկան խնդիր մը եղած է. կ'երեւակայեմ որ աջ կողմի այս գորշագոյն տունը բնակարանը լլլալու է. կարծեմ հոգ պիտի երթամ բառ մը փոխանակելու Մօրանի հետ և թերեւս պզտիկ նօթ մը գրեմ: Ձայն կատարելէ վերջ, ետ կըդառնանք մեր ճաշը ընելու: Կրնա՞ք կառքին գտնուած տեղը երթալ, ձեզ կը միանամ անմիջապէս:

Տաս վայրկեան վերջ կառք նստած Ռօսս կը դառնայինք. Հօլմս միասին կը բերէր քարը զոր գտած էր անտառին մէջ:

— Այս կրնայ քեզ շահագրգռել, Լէսթրատ, սպաննութիւնը ասով կատարուած է ըսաւ Հօլմս:

— Ոեւէ նշան չեմ տեսներ:

— Ոեւէ բան չկայ:

— Ուրեմն, ի՞նչպէս գիտես:

— Այդ քարին տակի հողը աճելու վրայ էր: Լոկ քանի մը օրէ ի վեր հոն ձգուած էր: Կը համապատասխանէ վերքերուն: Ուրիշ ոեւէ զէնքի հետք չկայ:

— Եւ մարդասպանը:

— Երկայնահասակ մարդ մ'է. ձախ ձեռքը գործածող, աջ սրունքէն կաղ է, կը կրէ խիտ գարշապարով որսի կօշիկներ և գորշագոյն վերարկու մը, կը ծխէ հընդ-

կական սիկարներ, կը գործածէ սիկար բռնող մը և ունի իր գրպանին մէջ բութ գրչազմելի մը: Քանի մը ուրիշ ցուցմունքներ ալ կան, բայց, յիշուածները կրնան բաւական ըլլալ մեզ օգնելու մեր փնտռողներէն մէջ:

— Կը վախնամ որ դեռ սկեպտիկ եմ: Տեսողութիւնները բոլորն ալ լաւ են, բայց, գործ պիտի ունենանք կարծր գլխով անգլիացի երգուեալներու հետ, ըսաւ Լէսթրատ խնդարով:

— Կը տեսնենք. անձնական մեթոտովդ գործէ, ես պիտի գործեմ իմինովս: Այսօր կէս օրէ վերջ զբաղեալ պիտի ըլլամ, և հաւանականաբար, Լոնտոն պիտի դառնամ երեկոյեան թրէնով պատասխանեց Հօլմս հանդարտօրէն:

— Եւ ձեռք առնուած խնդիրը անկատար պիտի թողուք:

— Ո՛չ լրացած:

— Բայց գաղտնիքը:

— Ատիկա լուծուած է:

— Ուրեմն, ոճրագործը ո՞վ էր:

— Ճէնթրմէնը զոր նկարագրեցի:

— Բայց, ո՞վ է ան:

— Ապահովաբար, դժուար չպիտի ըլլայ զայն գրտնել դուրսը: Երջակաները շատ բազմամարդ չեն:

Լէսթրատ ուսերը թօթուելով բռաւ.

— Գործնական մարդ միմ: Չեմ կրնար երկրին առէն կողմը դեղերիլ, փնտռելու ձախ ձեռքը գործածող և կազ սրունքով մարդ մը: Սքօթլէնտ Եարտի հեղնանքին պիտի ենթարկուէի:

— Շատ լաւ, ըսաւ Հօլմս հանդարտօրէն: Քեզի առիթ մը տուի: Ննջասենեակդ հող է. մնաս բարեհաւ. մեկնելէ առաջ, քեզ երկտող մը պիտի ձգեմ:

Լէսթրատը իր սենեակը ձգելով մեր պանդոկը գա-

ցինք, ուր ճաշը պատրաստ էր սեղանին վրայ: Հօլմս լսին էր և մտածումի մէջ թաղուած, վշտագին արտայայտութեամբ իր գէմքին վրայ, ինքզինքը խառնաշփոթ կացութեան մը մէջ գտնողի մը պէս:

Հօլմս ըսաւ, երբ հագուածը մաքրուած էր.

— Հոս նայէ, Վաթսըն, նստէ՛ սա աթոռին վրայ և թոյլ տուր որ քիչ մը քարոզեմ քեզի: Սիկար մը վառէ և ձգէ որ արտայայտուիմ:

— Հաճէ՛ խնդրեմ:

— Լաւ, նկատի առնելով այս խնդիրը, երիտասարդ Մաքքարթիի պատմութեանը մասին երկու կէտեր կան, որոնք քու և իմ ուշադրութիւնը զբաղեցին վայրկեանապէս: Թէպէտեւ, անոնք զիս տպաւորեցին ի նպաստ իրեն և քեզ հակառակ իրեն: Մէկը այն եզրութիւնն էր որ, իր պատմութեանը նայելով, զինքը տեսնելէ առաջ հայր պողոցած ըլլար «Քուրի»: Միւսն էր մեռնողին տարօրինակ ակնարկութիւնը խոշոր մուկի մը: Կը հասկընան որ, քանի մը բառեր մտաւայած է, որոնք գրաւած են զաւկին ականջը: Արդ, այս կրկնակ կէտէն պէտք է սկսի մեր փնտռողը, զոր պիտի սկսինք ենթադրելով որ ողուէն ըսածը բացարձակապէս ճիշդ են:

— Այս «քուրի»ն ի՞նչ է ուրեմն:

— Լաւ, ըստ երեւոյթին, ատիկա զաւկին համար ուղղուած չէր: Մեռնողը որչափ որ գիտէր, զաւակը Պըրիսթօլ էր: Պարզօրէն, պատահաբար էր որ, զայն լսելու հեռաւորութեան մը մէջ էր: «Քուրի»ին նպատակն էր ուշադրութիւնը հրաւիրել անոր՝ որուն հետ ժամադիր եղած էին: Բայց «Քուրի» որոշակի Աւստրալիական ազգակ մէ, որ կը գործածուի Աւստրալիացիներու միջև: Զօրաւոր ենթադրութիւն մը կայ որ, այն անձը որուն Մաքքարթի կը յուսար հանդիպիլ Պօքօմպ Աւազանին մօտ, Աւստրալիա գտնուած մարդ մէր:

— Ուրեմն, մեծ մուկը ի՞նչ էր:

Հօլմս իր գրպանէն ծրարուած թուղթ մը հանեց և զայն տարածեց սեղանին վրայ ու բաււ.

— Ասիկա Վիքթորիա Գաղթալայրին քարտէսն է: Վերջերս զայն հեռագրով ուղեցի Պրիսթօլէ:

Իր ձեռքը քարտէսին վերին մասին վրայ դնելով բաււ.

— Ի՞նչ կը կարդաս:

— Arat կը կարդամ ըսի:

Ձեռքը վերցնելով բաււ.

Հիմայ ի՞նչ կը կարդաս:

— Bellarat.

— Ծիշդ այնպէս է. այս էր մարդուն արտասանած բառը, որմէ զաւակը լոկ վերջին երկու վանկերը հասկըցած էր: Կը ջանար արտասանել իր սպաննիչին աւուներ:

— Զարմանալի է բացազանչեղի:

— Բացայայտ է: Այժմ, ինչպէս որ կը տեսնես, քրննութեան դաշտը երթալով նեղցուցի: Պորչագոյն հազուստ մը ունենալը երրորդ կէտ մ'էր, աւելի որոշ, րնդունելով որ զաւակին հաւաստումը ճիշդ է: Հիմայ անորոշութենէ դուրս եկանք, որոշակի ըմբռնելով Պելարաթին, գորչագոյն հազուստով աւտարալիացի մը ըլլալը:

— Ապահովարար:

— Եւ մարդ մը որ իր տունը կը գտնուէր, որովհետեւ Աւազանին լոկ կարելի է մօտենալ ազարակէն կամ կալուածէն, ուր տեղերը օտարականները դժուարաւ պիտի դեգերէին:

— Ծիշդ այնպէս է:

— Ասով կը վերջանայ մեր այսօրուան արշաւանքը: Գետինը քննելով հասկցայ չնչին մանրամասնութիւնները, զոր տուի այդ տխմար Լէսթրատին, նկարագրելով մարդասպանին անձնաւորութիւնը:

— Բայց ի՞նչպէս ձեռք բերիր զանոնք:

— Գիտես մեթոս: Հիմնուած է աննշան բաներու ուսումնասիրութեանը վրայ:

— Գիտեմ հասակը զոր դուն կոշտօրէն պիտի դատէիր իր նետած սեծ քայլերէն: Կօշիկներն ալ կրնան բացատրուիլ իրենց հետքերէն:

— Այո, մասնաշատուկ կօշիկներ էին:

— Բայց, իր կազութիւնը:

— Իր աջ ոտքին ճնշումը միշտ նուազ որոշ էր քան իր ձախ ոտքինը: Նուազ ծանրութիւն դրած է ատոր վրայ: Ինչո՞ւ, որովհետեւ կը կաղար, կաղ էր:

— Իր ձախ ձեռք գործածելը ի՞նչպէս գտաք:

— Դու ուշադրութիւնդ դրաւած էր վէրքին տեսակը, զոր կը բացատրէր վիրաբոյժը սպաննուածին մարմնոյն վրայ քննութենէ յետոյ: Անմիջապէս ետեւէն իջեցուցած էին հարուածը որ ձախ կողմէն տրուած էր: Արդ, ինչպէս կարելի էր այդ, եթէ ձախ ձեռքը գործածող մարդ մը իջեցուցած չլլար զայն: Այդ ծառին ետեւ կեցած էր մինչ հայրը և զաւակը կը տեսակցէին: Նոյնիսկ ծխած էր հոն, ուր գտայ սիկարի մը մօխիքը, որ զիս կարող ըրաւ հասկնալ ատոր հնդկական սիկար մը ըլլալը: Ինչպէս որ գիտես, բաւական ուշադրութիւն յատկացուցած եմ ասոր և մենագրութիւն մը պատրաստած եմ զլանիկի 140 տարեկը մօխիքներուն վրայ: Մօխիքը գտնելէ վերջ, շուրջս նայեցայ և մամուռին մէջ գտայ իր նետած սիկարին մնացորդը: Հնդկական սիկար մ'էր, մօթէրտամի մէջ փաթթուած տեսակէն:

— Եւ սիկառ բռնողը:

— Տեսայ որ իր բերնին մէջ չէր դրած ծայրը: Հետեւաբար, կը գործածէր սիկար բռնող մը: Ծայրը խածուած չէր, բայց կտրուած էր, և կտրուածքը շատ մաքուր չէր. ասկից հետեւցուցի որ բռնած զրնգմելիով կտրուած էր:

— Հօլմս ըսի, այս մարդուն շուրջը ուռկան մը նե-

տած ես, ուրկից չի կրնար խոյս տալ և փրկեցիր մարդկային անմեղ կեանք մը, այնքան ճշգրտէն որ, իբրեւ թէ կտրած ըլլալիւ կախուողի մը չուաննէ: Կը տեսնեմ այս ամէնուն գացած ուղղութիւնը: Յանցաւորն է...

— Պր. Ժոն Թըրնըր, պոռաց պանդոկին սպասաւորը, մեր սենեակին դուռը բանալով և ներս հրելով այցելու մը:

Ներս մտնողը տարօրինակ և տպաւորութիւն գործող մարդ մէն: Իր դանդաղ, կաղացող քայլը և ծռած ուսերը կուտային զառամութեան երեւոյթը, սակայն, դեռ իր կարծի, խոր գծերով դէմքը և իր խոշոր անդամները կը ցուցնէին որ նա ունէր նկարագրի և մարմնի անսովոր ոյժ: Իր կնճռոտած մօրուքը, գորշագոյն եղած մազը, և դուրս ցցուած յոնքերը ուժի և արժանապատուութեան երեւոյթ մը ի հանդէս կը բերէին, բայց, իր դէմքը մոխրացած սպիտակութիւն մ'ունէր մինչև իր շրթունքը և ունդերուն ծայրը կապոյտ գոյն մը առած էին: Ակնարկով մը յստակօրէն հասկցայ որ, մահացու և քրոնիկ հիւանդութեան մը ճանկերուն մէջ բռնուած էր:

Հօլմս մեղմօրէն ըսաւ իրեն.

— Խնդրեմ, նստէ՛ բազկաթոռին վրայ. ստացա՞ր նօթս:

— Այո՛, դռնապանը զայն բերաւ ինծի: Կ'ըսէիր որ, կ'ուզէիր զիս հոս տեսնել, գայթակղութենէ խուսափելու համար:

— Մտածեցի որ, ժողովուրդին բերանը պիտի իյնաս. եթէ տունդ գայի:

— Եւ ինչո՞ւ ուզեցիր զիս տեսնել:

Ջայս ըսելով, իր յոգնած աչքերը յուսահատութեամբ իր ընկերոջս նայեցաւ, թէպէտեւ իր հարցումին պատասխանը ստացած էր:

Հօլմս, անոր բառերէն աւելի ակնարկին պատասխանելու ձեւով ըսաւ.

— Այո՛, ամէն բան գիտեմ Մաքքարթիի մասին: Ծերուկը իր դէմքը սուղեց ձեռքերուն մէջ և պառաց «Աստուած իմ, օգնէ՛ ինծի»:

— Բայց, չպիտի թողում որ երիտասարդին փնտս մը գայ: Քեզ պատուոյ խօսք կուտամ որ, խնդիրը պիտի յայտնէի. եթէ Ոճրագատ Ատեանին մէջ իրեն դէմ բան մը պատահէր:

Հօլմս լըջօրէն պատասխանեց.

— Ուրախ եմ այդպէս ըսելուդ:

— Հիմայ ալ պիտի խօսէի, եթէ չի խնայէի սիրեցեալ աղջկանս: Սիրտը պիտի վիրաւորուի, երբ լսէ որ ձերբակալուած եմ:

— Խնդիրը չի կրնար հոն հասնիլ:

— Ի՞նչ:

— Պաշտօնական օստիկան չեմ: Ներկայութիւնս խնդրողը աղջիկդ է. և կը գործեմ իր շահերուն համար: Սակայն, երիտասարդ Մաքքարթին պէտք է ազատուի:

— Մեռնելու վրայ եղող մարդ մ'եմ. տարիներ է ի վեր չաքարախտ ունիմ. Բժիշկս կ'ըսէ որ ամիս մը եւս ապրելս կասկածելի է: Սակայն, նախամեծար կը համարեմ տանիքիս ներքեւ մեռնիլ քան բանտին մէջ:

Հօլմս ոտք ելաւ և սեղանի մը առջեւ նստաւ. ձեռքը գրիչ մը առաւ և թուղթերու ծրար մը իր առջեւ:

— Հիմայ պատմէ մեզ ճշմարտութիւնը ըսաւ:

Պիտի արձանագրեմ դէպքերը: Պիտի ստորագրեմ և վաթսըն հոս վկայ պիտի ըլլայ: Այս կերպով, ստիպողական պարագային, վկայութիւնդ մէջտեղ պիտի հանեմ ազատելու երիտասարդ Մաքքարթին: Քեզ կը խօստանամ որ, զայն չպիտի գործածեմ եթէ բացարձակապէս ատոր պէտք: չըլլայ:

— Ասիկա լաւ է. խնդիր է թէ՛ պիտի կարենամ ապրիլ մինչև Ոճրագատ Ատեանին գումարումը: Այս ալ ինծի համար քիչ կարեւորութիւն ունի, բայց, կ'ուզեմ

Ալիսի խնայել ատոր առաջ բերելիք ցնցումը: Ձեզի յըստակօրէն պիտի հասկցնեմ խնդիրը, զոր երկար ատեն մտածեցի գործադրել. բայց չուտով պիտի պատմեմ:

Ձէք ճանչար այս մեռնողը, Մաքքարթին, որ մարմնացեալ սատանան էր: Չայս կ'ըսեմ ձեզ: Աստուած ձեզ պահպանէ ատոր պէս մաքուր մը ճանկերէն, որոնք կոկորդիս վրայ էին քան տարի և փճացուցին կեանքս: Այժմ, պէտք է պատմեմ ձեզ թէ ինչպէս անցայ իր ազդեցութեանը ներքեւ:

60ական թուականներուն հանքային փոսերուն մէջ էինք: Այն միջոցին դեռատի պատանի մ'էի, տաքարին և անհանգարտ, պատրաստ ձեռքս դնելու ամէն բանի: Դէշ ընկերներու հետ խառնուեցայ, խմելու վարժուեցայ, օրական շահս ծախքիս չէր բաւէր, ամէն ապօրինի արարք կը գործէի, մէկ բառով, բարձր ճամբու աւազակ եղայ: Մենք վեց հոգի այսպէս էինք. վայրենի, սանձարձակ կեանք մը կ'ապրէինք, երբեմն երբեմն գողութիւն կ'ընէինք կայարանին մէջ և կը կեցնէինք փոսերը գացող վակօնները: Ծանցուած էի Black Jack of Ballarat անուան ներքեւ և դաղթավայրին մէջ դեռ կը յիշեն մեզ իբրեւ Պալարաթի աւազակախումբը:

Օր մը Պալարաթէն Մէյպուրն եկաւ ոսկիներու թըրէն մը: Ծամբան պառկեցանք զայն սպասելով և յարձակում գործեցինք անոր վրայ: Անոր վեց զօրքեր կ'ընկերանային, մենք ալ վեց էինք և փափուկ գործ մ'էր, բայց, առաջին հրացանաձգութեան անոնցմէ չորսը գետին պառկեցուցինք: Թէպէտեւ մեր տղաներէն երեքը սպաննուեցան մինչև որ ոսկեայ տոպրակներուն մօտեցանք: Ատրճանակս դրի վակօնը քշողին գլխուն, որ ճիշդ այս Մաքքարթին էր: Կը մաղթէի որ զինքը այն ատեն սատկեցուցած ըլլայի, բայց, իրեն խնայեցի, թէպէտեւ տեսայ որ իր չարաշուք պզտիկ աչքերը դէմքիս վրայ ուղղուած էին, կարծես վերջիչելու բոլոր պարագան: Ու-

կին առնելով հեռացանք, հարուստ մարդեր եղանք: Անգլիոյ ճամբան բռնեցինք՝ առանց մէկու մը կասկածը արթնցնելու. հոս լքելով հին սովորութիւններս, որոնցի հանգարտ նստիլ և յարգելի կեանք մը ապրիլ: Այս կալուածը գնեցի, որ պատահաբար ծախու էր և սկսայ քիչ մը բարիք ընել դրամովս, մոռնալու համար կերպը, որով զայն շահած էի: Ամուսնացայ, բայց կինս երիտասարդ մեռաւ ինծի ձգելով փոքրիկ սիրական Ալիսս: Նոյն իսկ երբ պէպէք մ'էր, կարծես իր ձեռքը զիս կ'առաջնորդէր ուղիղ ճամբան, զոր ոչ ոք կրցած էր ցոյց տալ: Մէկ բառով նոր շրջան մը կ'անցնէի. կարելիս ըրի ջնջելու անցեալը: Ամէն բան լաւ կ'ընթանար, երբ Մաքքարթին իր ճանկը դրաւ վրաս:

Դրամ պառկեցնելու համար քաղաք գացած էի, երբ Ռիփթէթ Սթրիտի մէջ հանդիպեցայ իրեն, կռնակը հապիւ վերարկու մը և ոտքը հին կօշիկով մը:

Բաղուկիս դպելով բռաւ.

— Հոս եմք մենք, ձէք, մէկ ընտանիքի պէս լաւ պիտի ըլլանք: Երկու հոգի ենք, զաւակս և ես. կրնաս մեզ պահել, ապրեցնել: Եթէ այդպէս չընես, գիտցիր որ, փափուկ և օրինապահ երկիր մ'է Անգլիա, որուն իւրաքանչիւր քառ. մէթրին մէջ միշտ ոստիկան մը կայ:

Այս կերպով եկան հաստատուիլ իմ գտնուած գիւղաքաղաքս, ուրկէ զիրենք վանել կարելի չէր: Ատկից ի վեր, հոգ ապրեցան լաւագոյն հողիս վրայ՝ առանց վարձքի: Ինծի համար ո'չ հանդիստ կար, ոչ խաղաղութիւն, ոչ ալ մոռացում: Ուր որ գտնայի, կը տեսնէի իր խորամանկ, խարդախ դէմքը արմուկիս վրայ: Կացութիւնը հետզհետէ վատթարացաւ, մինչ Ալիս կը մեծնար, որովհետեւ, չուտով հասկցաւ որ, անցեալս գիտնալուն իրմէ աւելի կը վախնայի քան ոստիկանութենէն: Ինչ որ ուղէր պարտէի տալ, ուղածը ինչ որ ըլլար կուտայի առանց հարցնելու. հող, դրամ, տուններ, մինչև

որ ընան մը ուղեց, զոր չէի կրնար տալ: Պահանջեց Ալիսը:
 Եւ որքովետեւ կ'սպառնար, այդ մասին խօսելու համար
 ժամադիր եղանք Աւագանին մօտ մեր տուներուն մէջտեղ:

Երբ հոն գացի, տեսայ որ կը խօսէր զաւակին հետ։
այդ միջոցին սիկար մը ծխեցի՝ և ծառի մը ետին սպա-
սեցի, մինչև որ մինակ մնաց։ Մինչ մտիկ կ'ընէի, ներ-
սիդին ինչ որ սև և դառն էր՝ երեւան կուգար։ Ստի-
պելու վրայ էր զաւակը ամուսնանալ աղջկանս հետ, ո-
րուն կարծիքին պէտք էր կարեւորութիւն տար, իր-
բե թէ փողոցէ հաւաքուած խլեակ մը ըլլար։ Զիտ յի-
մարցուց այն մտածումը թէ, ես և ինծի էն սիրական
եղողը պէտքէր իյնայինք այսպիսի մարդու մը ազդեցու-
թեանը ներքե։ Ինքզինքս լինչպէս արգիլէի խոյանալէ։
Արդէն մահամերձ և յուսահատ մարդ մ'էի, թէպէտև
միտքս յստակ և անդամներս զօրաւոր։ Կ'զգայի որ բազմ
վճռուած էր։ Բայց, յիշատակս և աղջիկս։ Երկուքն ալ
կրնային փրկուիլ, եթէ կարենայի լռեցնել այդ յիմար լե-
զուն։ Զայն րօր Պր. Նոյմա։ Կրկին պիտի ընէի զայն։

Թէև նախապէս մեղանշած էի, սակայն, մարտիրոսի մը կեանքը ապրած էի զայն քաւելու համար: Բայց չէի կրնար համբերել որ աղջկա բռնուէր միեւնոյն ուսկանին մէջ, որ զիս կը խղզէր: Զինքը գետին տապալելցի, առանց ուսէ զղջումի, իբր թէ յիմար մը կամ թունաւոր անասուն մը կը մեռցնէի: Իր աղաղակը ետ բերաւ իր զաւակը, բայց անտառին մէջ պահուրտած էի, թէև ստիպուած էի ետ երթալ՝ առնելու վերարկուն զոր փախչելու ատեն նետած էի: Պարո՛ններ, այս է պատահածներուն ճշգրիտ պատմութիւնը:

Մինչ ծերուկը կը ստորագրէր պատրաստուած յայտարարութիւնը, Հօլմս բռնաւ:

— Լաւ, ինծի չի պատկանիր քեզ դատել. կը մաղթեմ որ բնաւ չենթարկուիք այսպիսի փորձի մը :

— Ես չեմ մաղթեր, Տիար: Եւ ի՞նչ կը մտադրես
քնել:

— Ի տես առողջական վիճակիդ, ոչինչ, Դուռն ինք-
նիդ գիտես որ, շատ չանցած բրածնեքուղ համար պիտի
պատասխանես աւելի բարձր ատենանի մը քան Ոճրադա-
տը: Պիտի պահեմ խոստովանութիւնդ և եթէ Մաքքար-
թի դատապարտուի, պիտի օտիպուիմ դարձածը զայն:
Եթէ ոչ, սեւէ մահկանացուի աչքը զայն չպիտի տեսնէ,
և դադանիքդ մեր մօտ ապահով պիտի ըլլայ, մենքիս
կամ ապրիս:

Յայնժամ ծերունիք հանդիսաւորապէս ըսաւ.

— Մնաք բարեաւ. երբ որ ձեր մահու անկողինները մտնէք, ձեր քունը խաղաղ պիտի ըլլայ, մտածուէք իւր խաղաղութեան, զոր պարգևեցիք հոգիիս :

Տառանդուկ և շարժելով, իր հսկայ իրանը դանդաղօրէն գլտորելով սննեակէն դուրս ելաւ։

— Աստուած օգնէ մեզի: Ինչո՞ւ բաղդը այսպիսի
 նենգութիւններ կը խաղայ անօգնական արարածներու
 հետ, երբ ասոր պէս խնդիր մը լսեմ, չեմ խորհիր Պե-
 քըսթրի բառերուն վրայ և կ'ըսեմ. «հո՛ս՝ Աստուծոյ շը-
 նորհքին վրայէն կը քալէ Շէրլօք Հօլմս»:

Ոճրադատ Ատեանը անպարտ արձակեց ձէշմա Մաքքար-
 թին, շնորհիւ շարք մը զօրաւոր առարկութիւններու զոր
 Հօլմս ներկայացուցած էր պաշտպան փաստաբանին: Ծե-
 րուկ Թըրնըր եօթը ամիս ապրեցաւ մեր տեսակցութե-
 նէն վերջ, բայց այժմ մեռած է, և ամէն հաւանական-
 նութիւն կայ որ, զաւակը և աղջիկը միասին կ'ապրին
 երջանկօրէն, անգիտաճաշով սե ամպը որ կը մնայ իրենց
 անցեալին վրայ:

(4 6 1 2)

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԽԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

ԸՆԹԵՐՅՄԱՆ ԳՐԲԵՐ

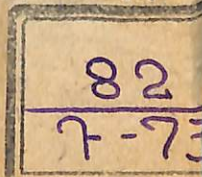
Աբլոր Եզրայր	Մանկան մը պատմ.ը	6
Գրոց ու Բրոց	Գ. Վ. Սրուանձեանց	8
Սասունցի Դաւիթ	»	3
Դիւթուած մատանիին առասպելը	Սեպուհ Շալեան	1
Դրոզկող գաճաճը	»	1
Երէջ Լէի կենսադրութիւնը	Զինացի	3
Ընտիր Աղջկունք	Մ. Յովնաննեան	4
Ժընէվիէվ	Դր. Շմիս	6
Կիւլվէրի ճամբորդութիւնը	Սուիթը	2
Համաստեղութիւնները	Մ. Հանեսեան	3
Հերովդիա	Գ. Պաղսաւարեան	8
Ուղղեւորութիւն՝ Երկրի կեդրոնը	Ժիւլ Վերն	8
Ռօպէնսօն Քոնիզօ		8
Պլինձէ քաղաքի պատմութիւնը	Ա. Զիքունի	5
Սասմանց Տուն	»	5
Սատանային Զաւակը	Ա. Նաւարեան	2
Վենետիկի վաճառականը	Զ. Եւ Մ. Լիմ	2
Փոքրիկ ժամագործը	Մօրիս Ֆարնէյ	2
Քէօր Օղլի արկածներ	Ղ. Աղայեան	2
Սերպ պատանի զինուորը		2

Նրապարակ ելաւ

ՍԱԱՏԻ կեանքն ու գործը

Տպագր. ԱՐԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ — Աղեփանդրիա

Գին՝ 5 Ե. Դ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0166818

